

utom är detta en viktig förutsättning för att öppenvården och institutionsvården bättre skall kunna integreras till förmån för flexibilitet, närhet och kontinuitet.

För det andra bör statsbidraget omvandlas till ett helhetsbidrag, eventuellt uppdelat i ett generellt bidrag och ett utvecklingsbidrag. Detta innebär att det bör bli *ett* statsbidrag till ungdoms- och missbruksvården och således inte som nu ett för institutionsvården – som dessutom är uppdelat i ett garantibidrag och ett belägningsbidrag – och ett annat för utvecklingen inom den öppna missbrukarvården.

Att som i dag ekonomiskt garantera viss institutionsvård och vissa former av öppenvård hämmar utvecklingen lokalt och binder resurserna inom missbrukarvården till vissa verksamheter oavsett deras kvalitet.

Att ekonomiskt premiera institutionsvård vid vissa institutioner är också helt förkastligt. Det gör att valet av vårdform för den enskilde människan riskeras att styras av ekonomiska och andra ovidkommande hänsyn snarare än av en professionell bedömning av det individuella behovet.

Statsbidragets storlek kan grundas på olika principer, alltifrån schablonberäkningar på tex invånarantal till upplevt behov av resurser. De större kommunernas särskilda situation måste i det sammanhanget beaktas, men detta får inte leda till att de mindre kommunernas behov åsidosätts. En balansgång mellan dessa krav måste alltså eftersträvas. Föreningen Sveriges Socialchefer anser mot bakgrund av ovanstående att omfattningen av *nuvarande* statsbidragsberättigad verksamhet inte får väga alltför tungt.

Kommunerna måste ha frihet att välja de för kommunens behov och förutsättning mest adekvata vårdformerna. Även om statsbidraget är specialdestinerat till missbrukarvården får detta följaktligen inte betyda

att reglerna för bidraget innehåller bestämmelser som styr utformningen av vårdresurserna. Bidraget skall alltså kunna användas till öppenvård, halvöppen vård av olika slag och institutionsvård. Att bidraget går till vård av missbrukare såsom det exempelvis framgår av kommunernas planer för vården, bör därför vara ett tillräckligt villkor.

Slutligen vill FSS framhålla att statsbidraget också måste ge utrymme för speciella, större utvecklingsprojekt. Utgångspunkten för detta måste vara insikten om att det är bland de direkt ansvariga för vården som utvecklingspotentialen finns och där alltså initiativ till utveckling kommer att tas. Statens roll är i det sammanhanget att ekonomiskt möjliggöra att utvecklingen påskyndas genom dels stöd till större projekt dels utvärdering av olika verksamheter. Det är också angeläget att staten genom socialstyrelsen får möjlighet att samla in och sprida erfarenheter av vitalt intresse för missbrukarvården i landet. En sådan kunskapsåterföring kommer både staten och kommunerna till godo.

11nd International Congress on Psychogeriatric Medicine

anordnas i samarbete mellan Umeå universitet och International Psychogeriatric Association i Umeå 28–31 augusti, 1985. Kongressens huvudtema kommer att vara demenssjukdomar, depression hos äldre och konfusionstillstånd.

Tidig registrering och sista anmälningsdag för föredrag och posters är 30 april, 1985.

För program och upplysningar: Karin Gladh, Institutionen för Långvårdsmedicin och geriatrik, Umeå universitet, S-901 87 Umeå, tel + 46 – 90 10 18 40 eller 10 24 66.

bok recensioner

En engagerad bok om folkhälsans historia

ULF HÖGBERG

Svagårens barn. Ur folkhälsans historia.

Liber Förlag, Stockholm 1983.

Impulserna till denna bok fick Ulf Högberg som läkare i Moçambique, där han arbetade åren 1977-78. Han skriver i sitt förord till boken att han "ställdes inför den utbredda barnadödligheten där vart tredje barn inte uppnådde ett års ålder."

Ulf Högberg har i sitt arbete med boken anlagt ett tvärvetenskapligt perspektiv. Det finns frågor, skriver han, som, oberoende av tidsålder, belyser människornas hälsa och levnadsvillkor:

- Hur bor du?
- Vad äter du till middag?
- Var hämtar du ditt vatten?
- Vart tar avfallet vägen?
- Vad gör du för att hålla dig frisk?

– Vem frågar du till råds vid sjukdom?

I sin historiska skildring av vårt samhälles framväxt tills nu, går Ulf Högberg tillbaka flera århundraden i tiden. I ett av inledningskapitlen, som han betitlat "Potatisfolket", står tex att läsa att "under 1700-talet formades de idéer om jordbruk som skulle slå igenom i full styrka under 1800-talet och därmed öka livsmedelsproduktionen i sådan

grad att befolkningen kunde tredubbla sitt antal perioden 1750–1900.” Det var, som Ulf Högberg benämner den, den gröna revolutionen som gjorde sitt intåg i Sverige. Att näringstillgång och folkhälsa hänger intimt samman, exemplifierar han i detta avsnitt med potatis-konsumtionens storlek i kg per invånare och ger uppgifter härpå under perioder alltifrån 1801 och fram till 1978. Namnet ”potatisfolket” hänför sig till det faktum att flera barn överlevde tack vare den ökade jordbruksproduktionen i allmänhet och potatisproduktionen i synnerhet.

I de därpå närmast följande kapitlen berättar Ulf Högberg ingående om ett antal epidemier.

Rubriken på smittkoppsavsnittet heter ”Det första vaccinet”, och här får man då veta att den första vaccinationen utfördes i Sverige år 1801. Smittkoppor var före 1815 en barnsjukdom. Nästan alla dödsfall inträffade i åldersgruppen 0–10 år. År 1816 blev vaccinationen obligatorisk i landet, och tio år senare vaccinerades 70% av de nyfödda barnen.

I avsnittet, som handlar om malarian, får man veta att Linné doktorerade 1735 på sjukdomens utbredning i Sverige. Under 1700-talet var den koncentrerad till kustområdena i Götaland och Svealand. ”Älvmyrningar och sumpiga delta-land som Gävleån, Emån, Helgeån, Göta älv och Dalälven var illa berömda smitthärdar för malarian, varifrån epidemier spred sig ringformigt.”

De stora epidemiären i vårt land var 1810 och 1812, då 2038 respektive 3646 människor dog i malaria. Malaria framstår i historiskt och nutidsperspektiv som en social sjukdom.

Lepran är alltså en mycket allvarlig och utbredd sjukdom i just de fattiga länderna. Mellan 15 och 20 miljoner människor lider av sjukdomen – endast 20–25% av dem får behandling.

Dödligheten i kolera uppgår i u-

länderna till 1–2%.

Avsnittet om tuberkulos (”vita pesten”) är av förklarliga skäl ganska omfångsrikt: Tuberkulos hade i Sverige epidemisk karaktär för så länge sen som omkring 1820–1840, då Stockholm härjades värst. I dag drabbar tuberkulosen få människor i vårt land. Men enligt Världshälsoorganisationens (WHO:s) bedömningar ökar sjukdomen i världen – 2% av befolkningen i Etiopien lider av tuberkulos – och endast en av tio av de sjuka får behandling.

Sammanfattningsvis kan nu sägas att för att förstå vad som händer i dag måste vi blicka bakåt i tiden. Eller som Ulf Högberg så bra själv formulerar: ”När så svaren från skilda tidsepoker sammanställs, börjar bilden framträda av människans föränderliga miljö.” Boken övergår här att handla om problem, som till stora delar kan tyckas vara mer giltiga i dag, inte minst i vårt eget land.

Det kan här äntligen vara på sin plats att något förklara bokens titel: ”Svagårens barn”. Den syftar på barnen och mödrarna, de mest utsatta. Redan i förordet skriver Ulf Högberg att ”den grupp i samhället som lättast drabbas av infektionssjukdomar är barnen. Medicinhistorien är därför fylld av barnen och deras mödrar.”

Den ensamtstående modern är den mest utsatta länken i befolkningshistorien och hon har ett öde som samtidigt illustrerar bristen på social trygghet. Höga födelsetal (över 25 årligen födda per tusen invånare) har samband med hög spädbarnsdödlighet. Sambandet är dock inte entydigt utan måste relateras till samhällets utveckling och standard. Barnadödlighetens avtagande i vårt land (år 1976 var den 8 promille, lägst i världen) har många orsaker: de stora farsoterna har försvunnit (se bokens första hälft!). Barnsjukdomarna har fått ett mildare förlopp, vilket tillsammans taget är den medicinska synpunkten på problemet. I ett större perspektiv, är fattigdo-

mens bekämpande den stora orsaken till att barnadödligheten avtagit. Och mellan det medicinska och samhällsliga perspektivet finns det socialmedicinska. Genom barnavård och mödravård, hälsoupplýsning, hälsokontroll och vaccinationerna har barnens hälsa stärkts.

Svagårens barn, som omfattar ca 240 sidor, har karaktär av populärvetenskap, därför att den är lättillgänglig även för den som inte har speciell fackkunskap, och detta är en klar fördel, inte minst med avseende på möjligheten att sprida kunskap om viktiga ting.

Ulf Högberg har lyckats fånga problem på ett nytt sätt. Han tar personlig ställning i det gigantiska världsproblem som heter överlevnad, och han lyckas kombinera detta med ett gediget medicinskt och socialt kunnande. Som ett extra bevis på genomarbetning inom ett svårt område finns i slutet av boken en lång lista på referenslitteratur, som verkligen imponerar i sin bredd.

Boken är skriven på ett klart språk, som hjälper till att göra den tillgänglig för var och en som är intresserad av detta område. Den är dessutom försedd med diagram och tabeller och innehåller ganska många illustrerande bilder (fotografier) med tillhörande text.

Birger Rundercrantz

Socialtjänsten – utveckling på väg

Socialtjänstprojektet, utgångspunkter och uppläggning (Rapport 1)

Förväntningarna på socialtjänsten i fyra kommuner (Rapport 2)

Utgivare: Stockholms universitet, Socialhögskolan

Socialtjänstprojektet, som leds av Ulla Pettersson har sitt ursprung i en tidigare undersökning av socialvår-

den i tre kommuner. Projektet som stöds av DSF har nu utvidgats till att avse fyra kommuner, anonyma men betecknade förstad, störrestad, mellanstad och glesbygd.

Projektet avser att undersöka hur socialtjänstlagens intentioner har kunnat förverkligas på praktisk nivå när lagen varit i kraft ett år. Det ska också jämföra socialvårdspraxis vid två olika tidpunkter före och efter den nya socialtjänstlagstiftningens tillkomst. Projektet rör bara strukturinriktade och individuellt inriktade insatser, alltså inte tex de stora områdena äldre- och barnomsorg, vilket är skada.

Projektet har nu avsatt två rapporter. Rapport 1 *Socialtjänstprojektet, utgångspunkter och uppläggning* och Rapport 2 *Förväntningarna på socialtjänsten i fyra kommuner*. (Sedan detta skrevs har ytterligare rapporter avlämnats.)

Rapporterna redovisar inte något resultat från projektet. Ändå är de verkligt intressanta. I Rapport 1 lämnas tex på 15 sidor en historik och bakgrund till den nya lagstiftningens tillkomst, den bästa sammanfattning som jag tagit del av. Den borde spridas till en vid krets av oss som är verksamma inom socialtjänsten. Den teoretiska genomlysning som sker av ramlagsbegreppet är också viktig inte minst med tanke på det ifrågasättande som nu sker från en del håll av bärande principer i lagstiftningen. I det sammanhanget är också avsnittet om socialtjänstens mål och medel en nyttig läsning. Det är på sätt och vis skada att denna mycket värdefulla rapport hamnat inom ramen för projektet när den är så värdefull för hela socialtjänstdebatten.

Rapport 2 är inte mindre intressant. Att nu ett par tre år efter det att lagarna trätt i kraft få läsa om de förväntningar olika inom socialvården engagerade grupper hade på de nya lagarna är spännande. Generellt sett verkar politikerna mest förhoppningsfulla, inte minst vad gäller medverkan i samhällsplanering, la-

gens helhetssyn och förändrade människosyn. De verkar också positiva till en ändrad politikerroll bort från insatser i individärenden mot mera övergripande uppgifter.

De ledande tjänstemännen är en nyans mindre förhoppningsfulla. De ser den nya lagstiftningens möjligheter att gå in på nya områden och att pröva nya metoder. Men de ser också riskerna med ramlagskonstruktionen och hyser också oro för en ökad byråkratisering.

För mellannivåns tjänstemän gäller det att lotsa lagen i hamn och deras mellanställning präglar också synen på framtiden. De är mera skeptiska till lagens möjligheter att skapa förändringar. De oroar sig för socialsekreterarnas arbetssituation och verkar nästan känna en tröst i att tro sig kunna konstatera att det mesta nog blir vad det varit.

Socialsekreterarna känner en ännu mer uttalad pessimism. De känner bla oro för att lagen ska innebära en byråkratisering. De känner också oro för den nya klientroll som lagen för fram. Hur påverkar den socialsekreterarnas arbete?

Beskrivningen av förväntningarna på de olika orterna är också intressant att ta del av. I Mellanstad möter man den största optimismen. Nästan samtliga som intervjuats hade en positiv syn. Även i Glesbygd övervägde de positiva förväntningarna. Mest negativ var man i Förstad där knappast någon hade positiva förväntningar på den nya lagstiftningen. I Störrestad var den en övervägande positiv inställning hos den politiska och administrativa ledningen medan socialsekreterarna var mera tveksamma.

Vilka farhågor har besannats? Vilka förhoppningar har infriats? Ja, det kan det finnas anledning att fundera över.

Rapporterna som ges ut av Stockholms universitet, socialhögskolan, är anspråkslösa till formatet och priset men innehållet är verkligen värt att ta del av.

Nils Magnusson

Om kvinnors mödor

BRITA ÅKERMAN

Den okända vardagen

Akademilitteratur

Den okända vardagen heter en bok, som Brita Åkerman och en grupp medförfattare givit ut på Akademilitteratur. Den handlar om hemmen och de hemarbetande kvinnorna där, från sekelskiftet och framöver under 1900-talet.

I seklets början var hemarbetet en för mannen nästan okänd verksamhet. Han var visserligen huvudpersonen i familjen, men stod i stort sett utanför alla de sysslor, som dagligen utfördes i hemmet. Där var det kvinnorna som arbetade. Men deras mödor ansågs inte särskilt betydelsefulla. När Margit Wahlin Cassel fram på trettioalet påpekade, att kvinnan i hemmet inte betraktades som självförsörjande utan "blev försörjd" var det ett konstaterande, som var intressant för en begränsad grupp framsynta kvinnor, som ville se annorlunda på hemarbetet.

Eva Wigfors, en annan pionjär i kvinnokampen tog ungefär samtidigt upp den känsliga frågan om värderingen av hemarbetet. Hon skrev att hushållsarbetet uppgick till omkring 25 procent av nationalinkomsten. Då blev nationalekonomerna, män förstås, betänksamma. Det var "osäkra" beräkningar, som det var bäst att inte aktualisera. Precis som om nationalekonomiska beräkningar någonsin varit säkra!

Till den okända vardagen hör så mycket av livets väsentligheter och de belyses, inte alla men så otroligt många, i den här boken. Hemarbetets omfattning, som vi i dag knappast kan göra oss en föreställning om. Det hårda slitet, särskilt för kvinnor som dessutom hade annat arbete i jordbruket, industri eller servicenäringar.

Barnafödandet var i vårt liksom i de flesta andra samhällen utom räckhåll för mannen. I det förindu-

striella samhället var det kvinnor, jordemodern, barnmorskan, som hjälpte till vid förlossningar. Kunskap om födande, abort, preventivmedel och barnavård låg hos kvinnorna och överfördes från generation till generation. Om mannens befattning med barnen vet man inte mycket, men det är troligt att de ibland måste hjälpa till, i vilket fall i de familjer, som inte hade "pigor" och ofta fick barn. Och det var ju nästan alla.

Matlagningen hörde givetvis till kvinnans område. Kvinnorna tog vara på de värdefulla produkterna i skog och mark. De hade ansvar för trädgård och smådjur. Mannen skötte den egentliga livsmedelsproduktionen.

Om kvinnorna och bostadsplaneringen, om boendet – kvinnans trygghet och verk, handlar andra avsnitt i *Den okända vardagen*.

I en kort anmälan går det inte att ge mer än små glimtar ur det rika innehållet i denna bok, som både är mycket stimulerande och dessutom ofta rolig att läsa.

Den okända vardagen är resultatet av ett forskningsprojekt. Kvinnorna och hemarbetet, som stötts av Riksbankens jubileumsfond. Det ligger naturligtvis en styrka i att teckna ett så viktigt avsnitt av vår historia endast med utgångspunkt från kvinnornas liv och insatser. Männens historia, den långa stolta, har ju enbart skrivits av män.

Men ändå, man saknar männen. Kanske inte de fina högreståndsherrarna, som tog emot sina för tillfälligt uppklädda och välartade barn efter besöket i högmässan. Men bonden eller torparen eller industriarbetaren, hur hade han det? Man och kvinna inte bara levde tillsammans. De samarbetade många gånger antingen de ville eller inte, de var ofta ofattbart beroende av varandra, inte bara kvinnan av mannen. Om detta får vi kanske läsa i en kommande bok. Den kan med fördel skrivas av en eller flera kvinnor, kanske med hjälp av någon man.

Men antingen du är kvinna eller man, läs *Den okända vardagen*, det har du både nytta och nöje av.

Barbro Westrin

Samhällets behov av faderlighet

Drömmen om pappa

Rapport från arbetsseminarium 28 mars 1984 om papparollen. Arbetsmarknadsdepartementet. Arbetsgruppen om mansrollen.

"Säg pappa och hela planeringsstrukturen brakar samman", skrev Rita Liljeström på 1970-talet. Ett annat citat från samma källa: "De är de ojämlika männen som styr och ställer i vårt samhälle. De jämlika har inte tid."

I samhället finns egentligen inte plats för barnen och inte heller för föräldrarna, i synnerhet inte för papporna.

Men vad kan man göra åt det?

Vad kan *män* göra åt det?

Mammor får skulden för mycket. Från flickornas anorexia nervosa till pojknarnas nederlag i Koreakriget. Pappornas roll i barnens liv poängteras inte alls lika starkt, fast en del forskare just pekat på vad det betyder för barns utveckling att pappor ofta är så "frånvarande" (både fysiskt och emotionellt).

Det tycks råda en stor osäkerhet om vad en pappa *är*. Vad betyder en pappa i barnens liv? Vad behöver barnen från pappan, som de *inte* kan få av mamman? Och vad betyder det för en mans identitet och självkänsla att *bli* pappa, och att *vara* pappa?

Den här frågorna, och en del andra, diskuterar Arbetsgruppen om mansrollen på ett arbetsseminarium i mars 1984 om papparollen. Notater från detta arbetsseminarium finns nu utgivna av Arbetsmarknadsdepartementet (1984-05-30). Arbetsmarknadsdepartementet: Rapport från arbetsseminarium 28 mars 1984 om papparollen. "Drömmen om pappa".

Arbetsgruppen om mansrollen tillsattes hösten 1983 av jämställd-

hetsminister Anita Gradin för att komma med idéer om hur en förändring av mansrollen kan leda fram till ökad jämställdhet mellan kvinnor och män.

Den här rapporten är lätt att läsa och innehåller många kloka och intressanta idéer. Den bör kunna vara mycket användbar som kursbok, som underlag för diskussion. Det är bara att fortsätta diskussionen där arbetsgruppen slutar. Gruppen kommer nämligen inte fram till något handlingsprogram, något förslag till åtgärder. Och detta tycker jag är befriande. Ur den fruktbara förvirring som för närvarande råder omkring våra sociala roller kan komma mycket spännande och intressant, om vi bara inte har för bråttom att låsa oss i "handlingsprogram" och "åtgärds paket".

Men det finns dock områden, där vi redan nu kan handla. Detta betonar arbetsgruppen gång på gång. Det gäller våra arbetstider och det gäller pappaledigheten. Mannen måste få praktiska möjligheter att ta sin del av föräldraansvaret, menar arbetsgruppen. Först genom att vara ensam med barnen och konfronteras med alla deras vardagsbehov upptäcker pappan på allvar sitt eget vuxenansvar och samtidigt även sina egna känslomässiga behov av barnen. Frågan om att kräva bättre möjligheter för pappor att uppfylla sitt föräldraansvar måste alltså föras fram som något som både barn och pappor behöver för egen personlig utveckling. Först då kommer männen att ta denna fråga på allvar. Så länge som den drivs som en jämlikhetsfråga, uppfattas den som något som enbart har med rättvisa och kvinnokrav att göra. Det manliga, dåliga samvetet väcks och hela området blir något som man helst avskärmar sig ifrån.

Kanske är vår enda chans att få ett mänskligare samhälle överhuvud taget den, att papporna får vara pappor också utanför sina privata sfärer. Detta kommer att leda till förhoppningsvis fruktbara konflikter

med de värderingar som råder inom förvärvslivet. Jag citerar ur rapporten: "Hittills har förvärvshinder, tex barn, inte diskuterats i samband med män i arbetslivet. Kvinnan har ensam fått bära effekterna av att betraktas som osäker arbetskraft. De las detta förhållande med mannen, innebär det på sikt krav på arbetslivet och de fackliga organisationerna, att anpassa sig till att människor har flera ansvarsområden. Föräldraledighet måste kunna accepteras likaväl som uttag av semester och sjukledighet. Frånvaron pga semester är nära sju gånger så stor som föräldraledigheten enligt Arbetslivscentrums rapport 'En samhällsekonomisk analys av frånvaro'. Ingen halkar efter i karriären för att han eller hon tar semester."

Med drägligare arbetsförhållanden, inklusive arbetstider, skulle också småbarnsföräldrar ha tid och krafter över att ägna sig åt politiska frågor i större utsträckning än de gör i dag. Kommunförbundet gjorde för tre år sedan en undersökning av vilka kommuner som hade den bäst utbyggda barnomsorgen i landet. Det visade sig att det inte hade någon betydelse, om socialister eller borgare var vid makten i de olika kommunerna. Det som betydde något var hur många småbarnsföräldrar inklusive kvinnor som satt i kommunfullmäktige. "Det är med andra ord viktigt att göra det politiska livet tillgängligt för småbarnsföräldrar inklusive pappor, som tar sitt ansvar för hem och barn." (Från rapporten.)

Vad samhället behöver är mer *faderlighet*, med andra ord.

Anna Bexell

Våra recensenter

Birger Rundcrantz är lektor i socialt arbete vid Sköndalsinstitutet, Nils Magnusson avdelningschef i socialstyrelsen, Barbro Westrin chefskurator vid Akademiska sjukhuset, Anna Bexell tf bitr överläkare vid socialmedicinska avdelningen, Malmö

Böcker till redaktionen

G Preisler, C Palmer

Tidiga samspelsmönster mellan blinda/gravt synskadade barn och deras föräldrar

Rapport nr 41, Psykologiska inst, Sthlms universitet, 20 sid

Gunnar Aronsson

Omstruktureringskrav vid datorisering

Rapport nr 42, 15 sid
Psykologiska institutionen, Sthlms universitet (stencil)

Per-Axel Svalander

Primär omvårdnad

Liber Förlag, Kristianstad 1984, 74 kr, 134 sid

Allmänna Barnhuset

Barns utveckling mot en god läs-färdighet

Läsning nr 1, 1984

Allmänna Barnhuset

Mitt barn har dött Föräldraupplevelser

Föräldraföreningen för hjärtsjuka barn och ungdomar i samarbete med Allmänna Barnhuset, Karlshamn 1984, 64 sid

Socialstyrelsen

Föräldrautbildningen

Kring barnets födelse och första levnadsår

Socialstyrelsen redovisar 1984:12, Sthlm 1984, 51 sid

Jørgen Graversen, Inger Koch-Nielsen

Faelles forældremyndighed ved separation og skilsmisse.

To artikler.

Socialforskningsinstituttet, meddelse 43, Köpenhamn 1984, 72 sid

Stockholms läns landsting

Statistik 1983

Regionplanekontoret, Sthlms läns landsting, sept 1984, 83 sid

Eric Olsson

Förändringsprocesser inom grupper och organisationer i psykologisk och socialpsykologisk belysning

Meddelanden från socialhögskolan 1984:4, Lunds universitet 1984

Jonas Åberg

Motkrafter. Om konsten att avbryta missbruk

SkeabFörlag, Falköping 1984, 155 kr, 208 sid

Lucy Gilbert & Paula Webster

Dotterskapets ljuva fälla

SkeabFörlag, Sthlm 1984, 177 sid, 125 kr

Ove Sernhede

Av drömmar väver man ...

Ungdomskultur, Socialisation, Ungdomsarbete,

Ungdom i riskzon

Socialstyrelsen, Malmö 1984, 141 sid, 40 kr

Varför blir vi sjuka?

En antologi om några av våra viktiga hälsoproblem

ABF/Brevskolan, Borås 1984, 287 sid

David Irving

Hitlers sjukjournal

Dr Theodor Morells hemliga dagboksanteckningar kring Führerns behandling och hälsotillstånd

LiberFörlag, Sthlm 1984, 171 kr, 211 sid

Ulla Öberg & Otto Granberg

Att ge och ta ansvar

Arbetsledning inom vårdsektorn

Natur och Kultur, Kristianstad 1984, 91 kr, 120 sid